

Написане лишається

Світлана Луцкій

“Я РОЗУМІЮ ВАГУ І ЗНАЧЕННЯ ВАШОГО ВИДАННЯ...”: ПРО ЕПІСТОЛЯРНУ ІСТОРІЮ “ЛІТЕРАТУРНО-НАУКОВОГО ЗБІРНИКА”

Стаття присвячена дослідженню історії одного з кращих еміграційних видань – “Літературно-наукового збірника” (1952), головним редактором та ініціатором якого був Юрій Лавріненко (Дивнич). Невідомі листи Ю. Лавріненка, У. Самчука, Олекси Ізарського, Михайла Ореста, С. Драгоманова та Р. Маланчука містять цікаву інформацію про те, як реалізовувався задум цього видання, хто був до нього причетний, про редакторську діяльність Ю. Лавріненка тощо.

Ключові слова: епістолярій, “Літературно-науковий збірник”, місячник, кварталник, редакторські принципи, концепція видання.

Svitlana Luschiy. “I fully realize the importance and significance of your edition...”: To the epistolary history of “Literatuno-Naukovy Zbirnyk”

This article deals with the history of one of the best émigré journals “Literatuno-Naukovy Zbirnyk” (1952) (“Literary and Research Digest”), initiated by Yury Lavrynenko (Dyvnych), who became its editor-in-chief. The unknown letters of Yu.Lavrynenko, U.Samchuk, M.Orest, S.Dragomanov and R.Malanchuk provide important information as to which people were involved in the project and how it was carried out, and also cast light on Yu.Lavrynenko’s activity as the journal’s editor.

Key words: collected letters, “Literatuno-Naukovy Zbirnyk”, monthly, quarterly, editorial principles, editorial concept.

Після від’їзду з німецьких таборів для переміщених осіб у 1949 році українських культурних діячів до різних країн, переважно до США, Канади, Франції, Англії, Австралії, на кілька років затихає літературно-мистецьке життя української діаспори. Щоправда, у 1950 році робилися спроби відродити МУР та його видавничі традиції, проте вони не увінчалися успіхом. Однак ця пауза тривала недовго. Уже на початку 1950-х років почали виходити такі українські видання, як часопис “Київ” (Філадельфія), кварталний студентський журнал “Фенікс” (Мюнхен), гумористичний журнал “Лис Микита” (Нью-Йорк), газети “Вільна думка” (Сідней), “Гомін України” (Торонто), “Українське слово” (Париж), “Український самостійник” та ін. Використовуючи епістолярій із фондів Юрія Лавріненка, Михайла Ореста та Уласа Самчука, спробуємо виписати історію такого еміграційного видання, як “Літературно-науковий збірник”. Ця історія досить трагічна: через фінансову скруту вдалося видати лише один збірник. Проте це дітище Юрія Лавріненка – помітне явище в українській літературно-критичній думці 1950-х років, про яке варто сьогодні згадати. На щастя, чимало листів із названих фондів, які зберігаються у відділі рукописних фондів і текстології Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка, дають можливість з’ясувати, як зароджувався й реалізовувався задум цього видання, хто був найпричетніший до нього, як підбиралися матеріали й велися переговори з авторами, яку роботу виконував Юрій Лавріненко як ініціатор і головний редактор “Літературно-наукового збірника”.

Поява “Літературно-наукового збірника” не випадкова. Юрій Лавріненко добре

розумів, що об'єднувальним центром літературних сил на еміграції може стати саме солідне періодичне видання. У листах до Юрія Шереха він висловив думку про необхідність якнайшвидше починати видавати журнал, розмірковував над тим, як знайти кошти для реалізації свого задуму. У листі від 10 червня 1950 р. Шерех повністю підтримав наміри Лавріненка: “МУРу ніякого не буде, поки не буде журналу, а буде порядний журнал, то і Барка, і Косач, якщо їм пальчиком кивнути, прибіжать. А до того часу можна МУРом назвати тільки копію тамтешнього Літературно-мистецького клубу, чи як він там у Вас зветься. А цього не треба, бо він неповторний, і всяка копія гірша від оригіналу. Отже, скажімо, просто, що МУР або вмер, або в ролі сонної красуні. Збудити її може не принц, а редактор солідного журналу” [8]¹.

1952 року в Нью-Йорку вийшов перший і останній “Літературно-науковий збірник”, в якому головний редактор Юрій Дивнич (псевдонім Юрія Лавріненка) умістив художні твори, літературознавчі та культурологічні розвідки, історичні дослідження. Художнє оформлення здійснив Яків Гніздовський.

Із листів Юрія Лавріненка до Уласа Самчука та Михайла Ореста дізнаємося про те, що фінансову підтримку видавнича група сподівалася одержати від американського Східно-Європейського Фонду. Головна мета цієї організації, заснованої фундацією Форда, — допомогти емігрантам з СРСР, зокрема й українським, швидше адаптуватися в американському суспільстві, найефективніше використати їхні професійні знання, фінансувати видання творів письменників і науковців. Фінансові справи видання й переговори з фондом вів Михайло Ветухів — біолог, генетик і громадсько-політичний діяч, член багатьох американських наукових товариств, президент УВАН у США з 1950 до 1959 року. Так, у листах Юрія Лавріненка до Уласа Самчука та Михайла Ореста, написаних упродовж жовтня — грудня 1951 року, розповідається про задуми й фінансові пошуки ініціаторів “Літературно-наукового збірника”, а також про початкові варіанти назви та склад редколегії.

До першого збірника ввійшли досить різнобічні й цікаві матеріали: поезії Л. Лимана, Е. Андіївської, О. Веретенченка, Михайла Ореста, повість Д. Гуменної “Мана”, розділ “Я бачив, як умирав Берлін” із книги спогадів У. Самчука “П’ять по дванадцятій. Записки на бігу”, переклади С. Гординським вірша Е. Верхарна “Хвала вітрові” та Е. Гаракура “Замок”, а також переклад І. Лисяком-Рудницьким есею Б. Геца “Українська і російська стихії у Гоголя”, який фактично був післямовою до німецького видання вибраних творів Миколи Гоголя, що вийшов у Швейцарії; літературознавчі статті Ю. Шереха “Етюди про національне в літературах сучасності. До теорії національно-органічних стилів” та Д. Чижевського “Поза межами краси (До естетики барокової літератури)”, рецензії Ю. Шереха “Глибока провінція”, П[етра] О[дарченка] “Новий російський переклад Лесі Українки” та “Іван Манджура: Вибрані твори...”, В. Карпової “Іван Багряний: “Сад Гетсиманський...” та “Докія Гуменна: “Діти Чумацького Шляху...”, Й. Гірняка “Коли помиляється режисер” та ін.; історичні, культурологічні та літературно-мистецькі розвідки й замітки: Ю. Тищенко-Сірий “Перші українські масові політичні газети “Село” і “Засів” (1909—1912)”, М. Ветухів “Основні етапи розвитку української Академії Наук”, О. Оглоблин “Василь Капніст (1756—1823)”, П. Голубенко “Війна з літературою (1941—1951, УРСР)”, Й. Гірняк “Театр на Бродвеї”, І. Кошелівець “Т.С. Еліот і А. Мейк Ляйш” та “Літературно-мистецькі нотатки з Європи”, Л. Биковський “Спадщина по Юрію Липі”, В. Дорошенко “Літературна діяльність Симона Петлюри”, С[вятослав] Г[ординський] “Українські

¹ Цей лист уперше був опублікований у нашому дослідженні “МУР у ретроспективному контексті” [див.: 10].

мистці в Америці”, І. Сосневицький “Українське музичне життя в Нью Йорку 1951 р.”, Є. Оленський “До творчих зв’язків сучасної української музики з шуканням Заходу” та ін.

Після виходу “Літературно-наукового збірника” на Юрія Лавріненка посипалося багато безпідставних звинувачень у запродавстві Заходу (бо звернувся за фінансовою допомогою до Східно-Європейського фонду), у симпатіях до російських федералістів тощо. Упродовж 1952 та 1953 рр. на шпальтах різних періодичних видань з’являлися негативні й часто наклепницькі статті про нього. У газеті “Український самостійник” за 23 серпня 1953 р. була вміщена стаття “Дивні “діла” Юрія Дивнича”, що в ній невідомий автор, який заховався за псевдонімом С. Панас, звинуватив літературознавця у “хвильовизмі” та запродавстві: “Замінивши пост прибиральника на “свободу” (1951 р.), а через ряд місяців “свободу” — на волю та, особливо, на поплатні праці для “Рашен Фонду” і на посаду редактора видань УВАН у США, Ю. Дивнич і тут видвигнув прагнення літературного хвильовизму з метою макулятуризації та дискредитації української не лише літератури, а й науки. Скоро по тому вийшов за редакцією Ю. Дивнича т. зв. “Літературно-Науковий Збірник”, ч. 1., видання УВАН, на 400 сторінок чималого формату. Це видання продемонструвало майже цілковиту відсутність у ньому літератури й науки, а тому й було, як таке, вірно й негативно оцінено українською пресою. (див.: “Український самостійник”, ч. 32, за 3 серпня 1953 р., стаття проф. В. Державина п. з.: “Нефортунне сполучення різнородних матеріалів”).”

У листі до Михайла Ореста від 23 березня 1954 року Юрій Лавріненко згадував також тих рецензентів, які доклали чимало зусиль, щоб скомпроментувати збірник: “Це також від нього (Ветухова. — С. Л.) залежало те, що “Л[ітературно]-Н[ауковий]З[бірник]” угроблений ґрунтовно (помогли ще такі критики, як Ваш друг Державін та пан Богатирчук, з яких один в “Укр[аїнському] Самостійнику”, а другий у “Новом Русском Слове” написали злобні рецензії на “Л[ітературно]-Н[ауковий]З[бірник]” ч. 1. Особливо важила рецензія Богатирчука, яка мала наголовок “Слово в кайданах націоналізму”. Державінська ж рецензія підпирала нехотяче Богатирчука)” [6].

Юрій Лавріненко сподівався, що “Літературно-науковий збірник” матиме підтримку в літературно-мистецьких колах української діаспори, а видавничій групі вдасться здобути гроші для наступних видань. Літературознавець прагнув зробити згадуване видання журналом, який би виходив щомісяця, потім ішлося вже про кварталник. За браком коштів було вирішено видавати річні збірники, але й ця ідея так і залишилась у проекті. Обговорюючи ідею видання кварталника, у листах до У. Самчука та М. Ореста Ю. Лавріненко неодноразово зазначав, що збірник буде фаховим і незалежним виданням: “Дякую за листа і за вірша, і за співчуття та зрозуміння. Не майте жодного сумніву щодо чистоти рук Літ[ературно]-Наук[ового] Збірника. Дай Боже, щоб тільки пощастило роздобути грошей та перетворити його на кварталник. Американські філантропійні організації не ставлять жодних умов і вимог. Як редактор не почуваю себе ані трохи зв’язаним. Почуваю лише одно — Збірник мусить бути *солідним* органом нашої суверенної культури... Не тратимо надій мати в 1953 р. кварталник...” [3].

Упродовж 1952 року Ю. Лавріненко як головний редактор вів активне листування з авторами, замовляв матеріал для наступних видань, радився щодо змісту другого збірника і сподівався, що “Літературно-науковий збірник” таки вдасться поставити на ноги. Очевидно, відповідаючи на листи Ю. Лавріненка, у листах від 8 лютого та 18 квітня 1952 р. С. Драгоманов звернувся до нього з кількома пропозиціями: “Чи потрібні Вам для II кн[иги] Літ[ературно]-Наук[ового]

Зб[ірника] замітки й інформації про культурне життя в Європі? До якого терміну Вам подати їх, бо шкода витратити час, щоб потім діставати облизня — повернення праці, або відкладення *ad calendas grecas*, як сталося зі мною в редакції Літ[ературно]-Наук[ового] Зб[ірника]. Бажаю Вам успіхів і доброго здоров'я"[1]. "На жаль, Ви не подали до якого числа Вам надсилати матеріал до другого числа ЛНЗ. Матеріалу маю багато і для статей і для заміток. Дещо вишлю Вам сими днями 20 або 21.IV ... Конкретних пропозицій бажаєте від мене. Отже, напишу для ЛНЗ порядну солідну статтю про федералізм як доктрину з історичним вступом і сучасним станом і досягненнями федералістичної ідеї. Достанеться й "східнякам" неукам і падлюкам, між іншим, бо зрештою вони вишкварки в житті Східної Європи. "Росія" у всіх розуміннях — поняття віджигте, що держиться по інерції в головах, що живуть минулим, а треба жити сучасним і майбутнім..."[2].

У другому збірнику Ю.Лавріненко вирішив надрукувати рецензію П. Одарченка "Перемога українського мовознавства (нова книга Шереха)". Очевидно, ішлося про дослідження вченого "Нарис сучасної української літературної мови" (Мюнхен: Молоде життя, 1951. — 402 с.). У листі від 21 грудня 1952 року Ю.Шерех не рекомендував Лавріненкові включити до "Літературно-наукового збірника" цю рецензію й пояснював чому саме: "Маю на увазі рецензію Одарченка в "Нових днях". Він *нічого* не побачив у моїй книзі і хвалить саме за те, що я ненавиджу. Між іншим, дозвольте Вам завважити, що коли він Вам цю рецензію давав до ЛНЗ, то рішуче її там не можна було друкувати, і якщо Ви хотіли робити це заради мене, то зовсім непотрібно" [9]. Справді, у грудні 1952 року місячник "Нові дні" опублікував рецензію П. Одарченка "Визначна праця української мови", яка, як видно із цитованого листа, не сподобалася Ю. Шереху.

У змісті, надісланому Р. Маланчукові, зазначена також новела І. Качуровського "Наказ". Однак у недатованому листі до М. Ореста, написаному, очевидно, 1952 року, ідеться про інший твір письменника. Невідомо, з яких причин Лавріненко-редактор зробив таку заміну: "Дуже дякую за листа й надіслане оповідання "Дезертири" Качуровського. Це ініціатива Лимана — дістати друге оповідання, бо "Жарт" я включив у Л[ітературно]-Н[ауковий] З[бірник] ч. 2. Саме цього тижня здається № 2 до друку..." [7]. Із змісту другого "Літературно-наукового збірника" Юрій Лавріненко викреслив власну статтю "До ситуації української культурної боротьби". На жаль, у змісті не вказано, яким матеріалом вона була замінена.

У 1952 році паралельно з пошуками матеріалів велися активні пошуки коштів на видання "Літературно-наукового збірника". Однак листи Ю. Лавріненка до М. Ореста цього періоду засвідчили, що фінансові проблеми так і не були вирішені. "Л[ітературно]-Н[ауковий]З[бірник]" ч. 2, мабуть, не вийде раніш ніж до березня... Кепські справи. До зарізу потрібний добрий кварталник, але коштів нема" [4].

У листі до поета від 3 серпня 1953 р. Юрій Лавріненко доходить невтішного висновку: "Ближчих перспектив на видання № 2 "Л[ітературно]-Н[аукового]З[бірника]" не видно, хоч проф[есор] Ветухів днів десять тому сказав, що надіється восени мати гроші на цю справу. Я, однак, такі заяви вже чую протягом 1951 і 1952 років і тому приймаю їх зовсім "легко" [5].

Другий "Літературно-науковий збірник" так і залишився у проекті. Можливо, у тій частині фонду Юрія Лавріненка, яка зберігається в архіві УВАН, залишилася хоча б верстка цього видання. Попри трагічний фінал, "Літературно-науковий збірник" став першою ластівкою в літературно-мистецькому житті української еміграції. Свій редакторський досвід Ю. Лавріненко використав під час роботи над "Українською літературною газетою", місячником літератури, мистецтва, критики, наукового і громадського життя.

Листи Юрія Лавріненка, Уласа Самчука та Михайла Ореста — це справжня епістолярна історія “Літературно-наукового збірника”. Невелику інформацію про згадуване видання знаходимо також у листах Олекси Ізарського, Святослава Драгоманова та Романа Маланчука. Ці документи публікуються вперше. Лише листи Ю. Лавріненка до У. Самчука від 14 травня 1952 року та У. Самчука до Ю. Лавріненка від 18 травня цього ж року надруковані в нашому дослідженні “Із листування Юрія Лавріненка та Уласа Самчука (1948–1980)” [11]. При публікації листів повністю зберігаємо авторське написання текстів, лише пунктуацію та правопис апострофа, часток, деяких прислівників, складних іменників, які починаються з пів-, уніфікуємо за сучасними нормами.

1. Лист Юрія Лавріненка до Уласа Самчука¹

14 жовтня 1951, Нью Йорк

Дорогий Уласе Олексієвичу!

Хоча я вже і привітав Вас з 20-літтям Вашої літературної каторги української через “Свободу”, та все ж то був анонім. Ми живемо в час, коли немає справжніх свят для серця. Одначе, коли я почув уперше про Ваш ювілей², то стрепенувся... і охляв. І згадав, що в мене були такі смуги в житті, коли я роками не помічав ні дат свого життя, ні зміни років на календарі. Це стан людини під час потопання, простягнутого на тисячі днів. Потопання, і виринання, і борсання в крайній натузі. Непритомний по суті стан крайньої змобілізованості інстинкту і характеру на головному — не згинуті, не піти на дно, пробитись до берега. Чи ж не в такому стані сьогодні наше мистецтво? Що ж допоможе академія³ живому письменнику, коли вмирає, гложне літературний процес і нема навколо нього нічого, як коло могутнього корабля на міліні? З такою страшною свідомістю ми мусимо жити і працювати навперекір усім чортам і стихіям. І насамперед я бачу Вас у такому несамовитому змагу. Чи варто скаржитись? Напевно — ні! Бо, по-перше, перед ким? А, по-друге, чи не є це жорстоке благословенство долі, що купує свою найменшу дитину в снігу і кризі? Коли ця дитина витриває — то це вже буде не звичайність, а легенда. Дай же Вам, Боже, сил творити далі собою нашу українську легенду і поривати нас слабших за собою!

Ваш лист з мурівськими матеріялами одержав — дякую!⁴ Можна було б тут багато добитись, але я поки що сам нічого не вдію. Нема з ким. Мої ж особисті обставини досі належали до категорії крайніх ситуацій. Надіюсь місяців через кілька відчути перший клаптик твердого ґрунту під ногами. Але тут час не терпить — і що робити?

Поки що я рішив здобути позиції для літературно-наукового журналу типу “Червоного Шляху”, бо це ще найреальніше і відносно легше. Якщо через місяць покласти Фондові перше бодай можливе число журналу на стіл, то дадуть солідні гроші на тривалий періодик з оплатою гонорарів по сто доларів за друк[ований] аркуш. На перше число гарантовані гонорари теж, але воно мало б бути через поспіх на яких вісім аркушів, тоді як нормальне плянується 15–20 арк[ушів]. Отже, коли Ви благословляєте на це діло, то маю до Вас прохання дати щось на перше число на який аркуш. В крайньому разі, коли нема нічого короткого, навіть із щоденника, то дайте якийсь читабельніший уривок із “Осту”, якби була гарантія субсидії тривалої (а це вирішиться після появи першого числа в кінці листопада), то я просив би Вас дати другий том “Осту” з тим, щоб пустити його із продовженням і потім видати порядком відбитки окремою книжкою, що й плянується робити систематично. Таким чином зав’язалося б,

може, і книжкове видавництво. Біда, що тут нема Вас і Юрія Вол[одимировича]⁵, і я мушу робити це діло з людьми для цього діла дальшими, напр[иклад], з Ветуховим, який тут виступає як голова УВАН у ЗДА і як власник видавничої ліцензії. Це останнє не так важно, як важно те, що Ветухов свій чоловік у Фонді і справді проявляє сприт та енергію в здобутті грошей. За це хоче мати гонор видавця. Головним редактором поки що ініціативна група вибрала мене, але я охоче віддав би справу цю в руки Юр[ія] Вол[одимировича] при його приїзді сюди. Ініціативна група, яка назвала вже себе редколегією, це: Я, Міяковський, Лисяк-Рудницький, Євген Пизюр, Дражевська, Юрій Тищенко. Останні два – це речники Ветухова, при чому Тищенко має бути адміністратором в[идавницт]ва⁶. Склад редколегії, як бачите, ні к чорту. Завтра говоритиму з Ветуховим, щоб перемінити все за порадою Юр[ія] Волод[имировича], тобто лишити одного редактора, а колегію перевести в “основні” співробітники. Чи й Ви це радили б?

МУР міг би тут дістати субсидію окрему, але заважає Літературно-Мистецький Клуб⁷, який після вирішення Фонду перемінити свою назву подає заяву і від письменників. Одначе, суттю речі, треба б оформити філію МУР-у в ЗДА з осідком у Нью Йорку і від неї теж вдатися до Фонду. На кого радите в цій організаційній задачі насамперед покластися. І нарешті – чи варто руба поставити питання Вашого переїзду сюди?⁸ Я гадаю, що паспортні формальності можна перемогти. А приїде ще Юрій Володимирович, і діло у нас трьох напевне пішло б. Ви самі про нашу трійцю були колись такої думки.

Отже, якнайскоріше пришліть що-небудь до журналу. Спішною поштою (авіо). Я покинув “Свободу” позавчора. На три місяці дістав наукову стипендію невеличку з надією, що її продовжать потім. Берусь за одну тему. Журнал же для мене поки що тільки “громадське навантаження”. Прошу Ваших порад до журналу. Скажіть Олександрову, щоб прислав вірша. Де Ганна Черинь? Я хотів би мати її поезію. Хто з письменників що має доброго до друку на похваті? Прошу Вас проєкт назви журналу. Поки що є “Літературно-Науковий Журнал”, але це не назва, а підзаголовок. Мені не хотілося б лишити це як назву.

Ще раз вітаю Вас і бажаю, щоб наступне 20-річчя святкували в Києві разом із Яновським, Головком, Панчем та іншими нашими теперішніми невольниками. Привіт і низький поклін пані Тетяні⁹.

Ваш Юрій Дивнич

1. Лист зберігається у відділі рукописних фондів і текстології Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України (далі – ІЛ.) – Ф. 195. – Од. зб. 1212. – Арк. 3.
2. Ідеться про 25-річчя літературної діяльності Уласа Самчука.
3. Можливо, ідеться про УВАН.
4. У тій частині архіву Юрія Лавріненка, яка зберігається у відділі рукописних фондів і текстології ІЛ, згадуваних матеріалів не виявлено.
5. Ідеться про Юрія Шереха (Шевельова).
6. Тищенко (псевд. Сірий) Юрій (1880–1953) – видавець, книгар, публіцист, письменник. З 1949 року в США.
7. Український літературно-мистецький клуб – організація письменників, музикантів, художників, артистів, журналістів, яка виникла в листопаді 1949 р. в Нью-Йорку. До 1964 р. головою клубу був скульптор Сергій Литвиненко. У 1951 р. вона налічувала 63 члени.
8. На той час У. Самчук мешкав у Торонто.
9. Ідеться про Тетяну Чорну (Прахову).

2. Лист Уласа Самчука до Юрія Лавріненка¹

Торонто, 16.10.51

Юрію Андріяновичу!

Ви мене рішуче приголомшили. Невже це не сон, що ми можемо мати такий журнал? Bravo! Беріть, робіть, а ми будемо Вам всіма силами помагати. Я поки посилаю Вам свій щоденник “П’ять по дванадцятій”². Це не мистецтво. Але в кожному разі це куди краще, ніж спомини інших, що друкуються в нашій пресі. Юр[ій] Вол[одимирович] дуже хотів то друкувати у “Арці”³, як також Костецький носився з думкою друкувати то у “Хорсі”⁴. Потім, якщо журнал набере стабільності, я можу дійсно дати або “Оста”, або (ще краще) цікавий роман з часів війни “Дванадцята зелена”. Тут багато буде важити гонорар, бо ж, уявіть, це мене просто забиває оте безгрошів’я. Існувати на скромний зарібок жінки, що постійно виявляє незмогу далі працювати через своє кволе здоров’я — це нікуди. І взагалі, що це за робота, коли ти позбавлений можливостей з неї бодай скромно існувати. А тут же Америка, а не наші краї...

Хай буде Ветухів, хай хто хоче, аби журнал. А що Ви будете редактором — дуже гарад, лише не зійдіть на оте огидне політиканство і не піддайтесь впливові політиканів, для яких їх глупі пересварювання являються верхом патріотичної діяльності. Політика дуже важлива справа, але політика загальна, міжнародна, всенаціональна, а не політика баб Палажок в нутрі нашої емігранщини. Треба творити вартості тривалі, творити поступ, школитись, зброїтись духово. І не здатись, не піти, як Ви кажете, на дно.

Моє 25 ліття! Погодився на той ювілей з нешляхотних побуджень. Не вірю, щоб той ювілей випав по людськи і щоб з того вийшло культурне свято літератури, але, може, вдасться прорвати застій літератури взагалі і, може, мені з приводу цього трохи допоможуть стати на ноги. А Вам за ваше тепле, щире і ділове слово в “Свободі” велика дяка. Лише навіщо Ви згадали Толстого, мені з ним не рівнятись.

Дійсно, нашій трійці слід було б бути разом і то в Америці, але ось так гупо склалося, що нас розвіяло по всіх кінцях світу. Але треба конче зібратися. Недавно був у мене Юліян Ревай⁵ і сказав мені, що ніби УКК⁶ має намір улаштувати мені поїздку по Америці з доповідями. Це було б для мене також щось, і при тому, може, вдалося б якось загачитися там. Коли б УКК або якась інша впливова організація та захотіла постаратися за мене перед американськими урядами, щоб мені дали тут без бідших проволікань дозвіл до США бодай на півроку. Подайте їм там таку думку.

З моего щоденника виберіть, що Вам буде підходити. Даю Вам право редагувати і скорочувати. Це ще не все, бо останнього розділу не засилаю. Над “Остом” мушу ще працювати, зробив дві редакції, тобто два рази все переробив, а треба ще бодай раз, а було б добре два рази, але то вже люксус. МУР рухайте, як можете. Добре було б, щоб Ви самі вибрали людей для організаційних справ МУРу. Ви зблизька бачите їх так краще. На Барку чи інших гуманістів я мало можу надіятись. Люди хвилини. Вибирайте, як можете, стабільніші характери. А поки всіх вітайте від мене і дружини.

Ваш [Улас Самчук]

1. Іл. — Ф. 195. — Од. зб. 603. — Арк. 7.

2. Ідеться про твір Уласа Самчука “П’ять по дванадцятій. Записки на бігу”, розділ з якого “Я бачив, як умирав Берлін” було опубліковано в “Літературно-науковому збірнику” (с. 107—127). Повністю книжка вийшла у видавництві Миколи Денисюка (Буенос-Айрес, 1954).

3. “Арка” — місячний журнал літератури, мистецтва і критики. Виходив у Мюнхені протягом 1947—1948 рр. у видавництві “Українська трибуна” у співпраці з видавничою комісією МУРу. Редагували журнал Ю. Шерех, В. Домонтович, Ю. Косач, Б. Нижанківський, З. Тарнавський.

4. “ХОРС” — український часопис літератури та мистецтва, єдиний номер якого вийшов у 1946 році. Редактори — І. Костецький (Юрій Корибут), В. Петров (Домонтович), Ю. Шерех (Шевельов).

5. Ревай Юліан (1899—1979) — політичний та освітній діяч Закарпаття. З 1948 року в США. Голова об’єднання “Самопоміч” та директор канцелярії УККА (1949—1957), голова федерального кредитного кооперативу “Самопоміч”, директор Українського інституту Америки у Нью-Йорку.

6. Український Конгресовий Комітет Америки (УККА) — благодійний, суспільно-громадський центр українців у США, заснований на першому конгресі українців у Вашингтоні 24 травня 1940 року. Сюди входили суспільно-політичні, наукові, професійні, молодіжні, жіночі та інші організації.

3. Лист Юрія Лавріненка до Уласа Самчука¹

20 жовтня 1951, Нью Йорк

Дорогий Уласе Олексійовичу!

Одержав Ваш пакет водночас із статтею Юр[ія] Вол[одимировича] “Етюди про національне в літературах сучасности”. Це перша із трьох статей цього циклу. Отже, маю вже Вас обох і то разом, і то одночасно. Хай буде це гарним символом на майбутнє.

Я вирішив друкувати Ваш щоденник весь без скорочень. В перше число піде “Чому ми не знайшли мешкання”, хоч він, здається, не найцікавіший супроти інших. В наступному числі пляную пустити всю решту щоденника з тим, щоб потім випустити весь щоденник окремою відбиткою, як нормальне книжкове видання. Коли мої пляни щодо журналу не проваляться, то Вам могли б бути запропоновані такі умови: 100 дол[арів] за друк[ований] аркуш за друк у журналі і за перші 1000 прим[ірників] видання окремою книжкою. Коли б був попит на більший тираж, тоді Ви окремо домовляєтеся з В[идавницт]вом, яким керуватиме Юр[ій] Тищенко. Думаю, що це добрі умови, і я журюся тільки тим, щоб їх стало забезпечити. Надія на це є. Не знаю, чи писав я Вам, що журналом займається тепер три чоловіка: редакційна частина цілком на мені, адміністрація в[идавницт]ва — Ю. Тищенко, здобуває гроші у Фонді — Ветухова, який має ліцензію на В[идавницт]во, накладом якого виходитиме журнал. Прошу Вас написати мені Вашу думку щодо вищеподаного проєкту умови з Вами.

Подайте Ваш проєкт ліпшої назви журналу. Обкладинку замовлено Гніздовському сьогодні, але поки він обдумуватиме проєкт оформлення, ми ще можемо гуртом придумати кращу назву. Чекаю від Вас негайної відповіді.

Дуже прошу Вас розшукати Осьмачку, який, здається, десь у Торонто. Якби встигнути, то я пустив би у першому числі цілу збірку його поезій, яку він має готову (недруковані), а потім випустив би окремою відбиткою. Дуже потрібно було б мати бодай один його вірш. Поговоріть із ним як уповноважений редактора. Гонорар за вірші — 1 дол[яр] за рядок короткого доброго вірша і від 50 центів до 1 дол[ара] за рядок більшого віршового твору. Якщо Ви роздобудете мені бодай вірш один Осьмачки і негайно пришлете, дуже дякуватиму Вам. Ви ж розумієте, як важко мати в першому числі наших кращих. Хто б із Канади міг дати хроніку літ[ературно]-мист[ецько]-наук[ового] і гром[адсько]-культ[урного] життя? Нотатки, хроніка, гльосси мусять бути рясні й цікаві. Як з укр[аїнської], так і світової культури.

Дякую Вам, що підбадьорили мене словом і ділом. Гординський теж дав уже згоду. Матиму від нього переклад Вергарна чи іншого якого зах[ідно]-европ[ейського] поета. Вітайте Таню.

Ваш Юрій Дивнич.

Запросіть до співроб[ітництва] в журналі ліпших наших канадійців: Л. Білецького, Я. Рудницького, Олександрова, Осьмачку, і хто там ще є? Чи можете це зробити? Кого запросити до основних співробітників?

1. ІЛ. – Ф. 195. – Од. зб. 1212. – Арк. 4.

4. Лист Уласа Самчука до Юрія Лавріненка¹

Торонто, 30.10.51.

Дорогий Юрію Андріяновичу!

Даруйте, що спізнив відповідь у такій важливій справі. Я тільки що вернувся з Монреалу, де пробув десять днів і де мав шість відчитів зі зарірковою метою. Мушу конче якось себе рятувати. А з Вашим журналом справа, видно, налагоджується, і буде чудесно, коли вона таки налагодиться. Я буду Вам у всьому помічним, що буде у моїх силах, бо це дуже поважна і дуже потрібна робота. Тішуся, що Ви хочете видати мій щоденник, я зазначав уже, що це не якесь мистецтво, але річ, на мою думку, потрібна. З умовами погоджуюсь, бо що тут залишається до вибору. З Вашою редакцією також цілком погоджуюсь. Думаю, що Юр[ію] Вол[одмирович] буде Вам також допомагати. Про назву журналу я думав, і мені прийшло до голови, що було б гаразд назвати журнал "ОСНОВА" на спомин про "Основу" Куліша як першого виразника справжньої української мислі. Не знаю, чи це Вам сподобається...

Щодо Осьмачки – боюсь, що у мене з ним нічого не вийде. Він став до того чудним, що ніяк і ні про що з ним не договоришся. У всьому і всіх підозріває, боїться, злоречить – одним словом біда. Я з ним вже довший час навіть не зустрічаюся. Але я постараюсь зв'язатись з ним через когось іншого, може, що вийде. Професорів вінніпезьких запрошу іменем Вашої редакції. Олександрову вже казав, і він обіцяв вислати Вам щось. Дуже прошу сповістіть мене, як буде остаточно називатись журнал, щоб я міг робити йому відповідну рекламу, а можливо, Ви доручите мені помістити тут якусь оповістку про нього у тутешній пресі.

Тим часом вітаю Вас від себе і дружини, тримайтесь і організуйте діло. Я завжди до Вашого розпорядження.

Ваш [Улас Самчук]

1. ІЛ. – Ф. 195. – Од. зб. 603. – Арк. 8.

5. Лист Юрія Лавріненка до Михайла Ореста¹

29.XII.1951 Нью-Йорк

Вельмишановний і дорогий Михайле Костьовичу!

Вся наша родина, яка Вас тільки раз бачила, але добре запам'ятала завдяки Вашому прекрасному гуморові, талантові оповідача й Вашій особливій здатності розливати навколо себе чисто людську оживляючу теплоту, вітає Вас з Новим роком і Різдва Христовим, а заодно з Вашим 50-річчям.

Днями Вам буде висланий авторський примірник "Літературно-Наукового Збірника" ч. 1. (на який перетворився проєктований раніш журнал), а десь біля 10 січня буде висланий Вам також гонорар. На жаль, Ваш лист з поезіями прийшов тоді, коли вже літ[ературно]-художня частина збірника вийшла з машини

повним тиражем. З розпачу я вирішив використати вільне місце після однієї літературознавчої статті і вмістити там уже під час верстки дальших аркушів Вашу поезію (до “Слова о полку...”)². На решту вже не було місця – та й охоти – містити після статей на нелітературні теми. Вийшло дуже недобре, але, з погляду редактора, все ж краще, ніж нічого. Шкода, що читач може подумати, що редактор зробив це навмисне. Та для мене головне, щоб Ви цього не думали. П. Одарченко був свідком цієї драми. Отже, прошу Вас не гніватися, що так вийшло, бо винного тут, власне, нема нікого.

Прикро мені було читати в “У[країнських] В[істях]” “отой дурнолякейний запит до Вас³, але радію, що громадськість на це не звернула уваги і що Ви не відповіли на ідіотський вибрік.

Можливо, що в 1952 р. ми видамо ще один або й два збірники. В мене є проєкт пустити в 2-ге число всю епопею “Попіл імперії” – яких 100 сторінок (великих) друку – з тим, щоб потім дати окремою відбиткою книжку. Як Ви на це дивитесь? Це поки що моя власна думка, я ще ні з ким не радився.

На жаль, Фонд Форда згорнув поки що свою роботу для DP-s, і ми не маємо субсидії. Тому й збірник, а не журнал. Та рішили якось тягнути, може, таки згодом ще десь якийсь цент роздобудемо.

І ще одно. Я дав читати Ваші вірші і забув кому. Ніяк не можу пригадати, а той приятель не догадається сам повернути. Тому, якщо буде щастя видати ще 2-ий збірник, я буду просити Вас копії вже надісланого, за винятком надрукованого вірша. Дуже каюся і прошу мені на перший раз пробачити.

Ми з Одарченком були написали до збірника ювілейні нотатки про Вас і Самчука. Вже були вони набрані, але під час верстки виявилось 8 сторінок складу зайвих (весь збірник має 304 ст[орінки]), і Ю. Тищенко, який є адміністратором видання і сам був випусковим, не вмістив цих обох ювілейних нотаток (мою про Самчука й Одарченкову про Вас). Коли я прийшов до друкарні, то вже останній аркуш збірника виходив з машини... Це трохи характеризує Тищенка, який без відома редактора зробив скорочення. Але мені від цього не легше, а тяжче. Думаю, що П. Одарченко Вам про це вже писав – він бідолаха все це переживав – як раз це було в друкарні “Свободи”, де він працює, і ми з ним удвох виявили трюк Тищенка. Правда, старий мусів був щось викинути, але чому не спитати і чому саме ювілейні нотатки?

Що нового в Європі? Чому не їдете до США?

Чекаю вістки від Вас.

Ваш Юрій Дивнич

1. ІЛ. – Ф. 216. – Од. зб. 452. – Арк. 1.

2. Справді, після статті Юрія Шереха “Етюди про національне в літературах сучасності. До теорії національно-органічних стилів” на сто шістдесят першій сторінці “Літературно-наукового збірника” надруковано поезію Михайла Ореста:

Ночь, стогнущи ему грозою,
птичь убуди...

Слово о полку Игореві

Стогнала ніч вітрами і грозою –
І птиць пробуджених тривожний крик,
І страхом мученого звіра рик
Лунали в серці провістю лихою...
Загибла чесна рать на полі бою,
І порох тіл і діл жорстоко зник.
Лишився подвиг твору – і повік

Він житиме нетлінною явою.
То уділ також наш. Холодний час.
Своїми брилами засипле нас:
Гнів наш, і біль, надії, наші брані.
Слів магія торкнулась їх: вони
Зостануться, всякчас повторні сни,
В мистецтві, в синій, неоцвітній рані.

Михайло Орест з розумінням поставився до такого вимушеного редакторського рішення Юрія Лавріненка.

3. Згадувану публікацію не виявлено.

6. Лист Уласа Самчука до Юрія Лавріненка¹

Торонто. 4.1.52.

Дорогий Юрію Андріяновичу!

Дуже тішуся, що Вам все-таки вдалося пустити між люди Ваш збірник бодай в такому не стабілізованому характері. Це, можливо, буде єдина солідніша публікація цього роду, бо всі ті метелики, газетки і журнальчики просто не дають місця творчості, гідній нашому віку. Мало також вірю, чи навіть заповіджений Свободою тижневик надолужить цю недостачу, хіба що там появилася б солідний редактор, що потрапив би поставити справу в площину роботи високого стилю, а не оте сюсюкання дрібненькими недокровними віршиками та оповіданнячками, що ми його постійно зустрічаємо у наших публікаціях.

Я цілком вдоволений з Вашими пропозиціями що до друку мого щоденника, аби лише їх можна було дотримати. Добре, що почали Ви з Берліна, бо це один з ліпших розділів. Найслабший – перший розділ, але він мені потрібний для заокруглення цілості. Останній розділ має назву “Останні дні епохи”, і доведений він до дня першого вибуху атомової бомби, від якого, на мою думку, почнеться нова атомово епоха. Самий щоденник потребував би солідної редакції, але я не маю на це спроможности, зрештою, він все таки, по-моєму, ліпший, ніж інші того роду речі. Тому хай йде як документ часу.

З розкладом матеріялу для наступного числа збірника я цілком контентний, мене лише бентежить 100 сторінок “Попілу”. Це буде рішуче непропорційно до решти матеріялів збірника, хоча я Вас цілком розумію, що такі речі мусять бути видані. Я думаю, що варто Вам помістити в збірнику лише половину поеми, а решту добрати при виданні окремої відбитки. Це ж не буде аж так дорого коштувати, а таким чином було б хоча частинно зрівноважено зміст збірника, що, безперечно, мало б значення для його розповсюдження. А взагалі я дуже цікавий на збірник.

Ще раз про мій ювілей: пишите, що Тищенко не захотів містити замітки про нього. Господи Боже, це так закономірно, і я так добре все то розумію. Вони, бідні, переконані, що мені так дуже потрібний той ювілей, як їм самим, а тому, гнані заздрістю, намагаються всіма силами як не перешкодити справи, то бодай притушувати її. Дурні! Не в ювілеї справа, а в ділі. Ми тут, сливе, вибиваємось зі сил, щоб щось дати, рвемось на кусні, щоб затулити люку, яка постає в наслідком стану речей у нас на батьківщині, а вони всі (бо Тищенко не сам – їх легіони) кладуть нам лише колоди. Вони не лише не допоможуть нам фактично, а жалують нам хоча б шматок отієї моральної сили, бо на ту “славу” начхати. Вони не розуміють, що мені хочеться втекти в пралісі Африки від тієї слави, щоб я їх всіх ніколи не лише не бачив, але і не чув, і тримає мене при цій роботі лише всепожираюче бажання допомогти їм всім – отим “рабам німим”. Більшість нашої

“преси” не захотіла нічого містити про той мій ювілей, або обмежилась меншими нотатками, ніж про ту чи іншу футбольну чи шахову гру, і це найкращий доказ їх трагічного духовного убожества...

Але Бог з ним – вибачте! Дякую Вам за нотатки у “Свободі”, дякую за привітання. Вітаю і Вас і Вашу родину з Новим роком. Нам треба з Вами конче триматися разом, бо у нас є кількоро людей, з якими можна працювати, а працювати є для чого. Все то одного разу нам самим, а як не нам, то дітям нашим сторицею...²

1. ІЛ. – Ф. 195. – Од. зб. 603. – Арк. 9.

2. Лист не має закінчення.

7. Лист Уласа Самчука до Юрія Лавріненка¹

Торонто, 16.I.52

Дорогий Юрію Андріяновичу!

Міцно і щиро гратуюю із Збірником. Добре. Добре, що в цей метеликовий час вийшла у нас, нарешті, одна солідна і змістовна книга. Коли б так вдалося Вам видати серію таких книг. Я ще не встиг переглянути всього матеріялу, але те, що переглянув, гаразд. Дуже цікава стаття Юр[ія] Вол[одимировича]. Цікаві поезії Лимана. Гуменну щойно почав читати, ще нічого не можу сказати. Її “Діти”² мене не вдовольняють. Помітив брак одного – п’ятнадцятого аркуша, це вина брошуровщиків.

Тепер мені дійсно цікаво дістати гонорар, бо потребую. Взагалі потребую далі матеріяльної підтримки. Щодо Тищенко, не думаю, що “він проти мене”. Це звичайне недбальство, і бентежить воно мене не тому, що в даному випадку це стосується мене. Це стосується нас усіх, це наше безкультур’я. Ми через те розрізнені. І розлюзнені. Сьогодні не підтримають (з недбальства чи заздрости) мене, завтра Вас, післязавтра ще когось, і так цей ланцюг несприяння тягнеться поміж нами і все більше руйнує нашу цілість. Ось мій колишній друг Маланюк. Пригадуєте, як я їздив, щоб привітати його в його п’ятидесятиліття зі Штутгарту до Регенсбургу, а він не зволив мені прислати бодай звичайного листа, і так майже всі мої колеги. Це значить, що я маю бути таким, що і я не мушу ніяк ними цікавитись, що ми один одного зречемося. Розуміється, кожний має на те свої “причини”, але коли б ми вчулися в ті “причини”, коли б ми мали силу збагнути різницю між головним і другорядним, тоді, розуміється, нам було б дуже легко знайти міру взаємовідносин, і ми могли б собі багато допомогти. На жаль, ми дуже ще кволі духом і почуття меншевартости являється головним нашим рушієм поступовання. Та цур йому!

“Діло треба робити”. Як є і як можна, і не оглядатись на ніщо. Це залізний закон, і він один має нами володіти. Я буду щастливий наколи мені вдасться видати кілька своїх праць, а також буду щастливий, коли Вам вдасться зробити те саме. Дуже хотілося б мені потрапити до ЗДА, хоча на відвідини, але як це зробити. Звідсіль так тяжко туди пускають. Може, УКК міг би допомогти. Коли в останнє був тут Ю. Ревай, він потішив мене, що УКК думає запросити мене на відчити до ЗДА і подбає за мою перепустку, але ось минуло пару місяців, і нічого не вказує, що УКК має дійсно цей намір.

Тим часом вітаю Вас від себе і Тані. Також Вашу дружину. Пишіть.

Ваш [Улас Самчук]

ПС. Оце недавно несподівано і випадково почув, що мені уділили шматок уваги у “Голосі Америки”. Це мене просто здивувало. До цього часу вони ані звуком не згадали про мене.

1. Іл. — Ф. 195. — Од. зб. 603. — Арк. 10.
2. Ідеться про тетралогію Д. Гуменної “Діти Чумацького Шляху”.

8. Лист Юрія Лавріненка до Михайла Ореста¹

5. III. 1952. New—York

Вельмишановний і дорогий Михайле Костьовичу!

Дуже і дуже дякую Вам за листа і за Вашу готовність взяти участь у ч[ислі] 2 Л[ітературно]-Н [аукового] З[бірника]. Саме тепер починаємо плянувати і замовляти матеріял до другого збірника. В цьому році спроможемось видати тільки одне це число (ч. 2). Не втрачаємо надії, що в 1953 р[оці] матимемо змогу видавати кварталник, тоді була б справа інша. Це означало б, що наші кращі письменники не тільки мали б місце для друку творів, а й гонорар за них. Але поки що це лише надія, а тим часом друге число (так само, як і частково перше) видаємо власними коштами. Вам мали вислати гонорар за вміщений у 1-му збірнику вірш ще днів з десять тому. Я ще не встиг перевірити (а перевіряти треба, бо обіцяли вислати ще в січні і не вислали були, за що я лявся). Прошу повідомити, чи одержали гонорар. Він невеличкий, бо субсидії ми все-таки не маємо (дали лише на покриття коштів друку). Не знаю, чому ті одурілі “Укр[аїнські] Вісті” друкують уже вдруге брехливі інформації про “Сучасник”, “Сучасність”, “місячник Л[ітературно]-Н[ауковий] З[бірник]” і т[ак] д[алі] та про рясні субсидії Форда². Це ж усе чиста брехня і, на жаль, лише провокація.

Ваші пропозиції перекладу з Шеньє³ і обробки спогаду М. Татуса про Єфремова в Ярославському політизоляторі⁴ — прекрасні. Не забудьте вкласти також якийсь Ваш оригінальний вірш. Поштові витрати я постараюся Вам звернути.

Біда, що з першого збірника перелазять у другий продовження — і це утруднює вміщення нових більших матеріялів, тим більше, що другий збірник буде на 16 сторінок менший. Проте спогади про Єфремова прошу конче прислати — постараюся їх втиснути в друге число, а коли б таки не влізло, то в наступне третє. Не зраджуйтеся цією “оговоркою”, бо я таки дуже хотів би мати ці спогади в 2-му числі — і на 80% надіюсь, що таки вміщу. Думаю, що Ви зазначите своє ім’я як літературного співавтора й редактора спогадів.

Чи не маєте якої рецензії на якусь новинку?

2-ге число мусить бути зібране до середини квітня, а в травні здане в друк з тим, щоб до 1/IX вийшло в світ. В другому числі будуть також нові вірші Є. Маланюка.

Вся наша родина щиро вітає Вас.

Ваш Юрій Дивнич

1. Іл. — Ф. 216. — Од. зб. 453. — Арк. 1.
2. Згадуваної публікації не виявлено.
3. Михайло Орест переклав такі вірші французького поета Андре-Марі Шеньє (1762—1794): “Орфей”, “Клітія”, “Молодик”, “Флейта”, “Спляча німфа”, “З Ямбів”.
4. Пізніше спогади М.Татуса “Доля академіка С. Єфремова” були опубліковані в журналі “Пу-Гу” (грудень 1954. — Ч. 6 (81)).

9. Лист Юрія Лавріненка до Уласа Самчука¹

16.IV.1952.

Дорогий Уласе Олексійовичу!

Надіюся, що гонорар Ви, нарешті, таки одержали. Ваш останній лист був

нервовий. Може, навіть більш нервовий, ніж слухний. Ви знаєте, як українцям щастить робити деякі справи. А надто отаку, за яку я взявся: пару товстих збірників, з яких потім витягти кварталник. Це страшне завдання, і коли я надіюсь на його виконання, то це надія насамперед на Бога. Потрібно якогось “дурного” щастя, щоб те вдалося, крім усіх нервів і зусиль. Робить того ні з ким, зате ж коли зробиш, то *всі* без винятку з вимогами. Сам я редагую збірник абсолютно безплатно. Ночами, бо дні по горло завантажені заробітковою працею.

Будь ласка, не думайте, що це я спеціально про Вас. Боже борони – Ви перша підпора в цьому ділі, але й ця підпора нервово захиталась. А уявіть собі, що треба мати діло з розбещеними Барками, Осьмачками, Маланюками, і навіть Докію Гуменну до цих розбещених зараховано. Не можу сказати, щоб її повість друкував з радістю, бо хоч це й краща її річ, а все ж пересічна. Нарахували їй за цю повість по 100 дол[арів] за авторський аркуш (за 40000 зн[аків]) всього 530 дол[арів], половину вже виплатили. Решту – при виході книжки, що днями появиться. І уявіть собі, що вона тепер не хоче вітатися зо мною. Наші письменники ще в сто разів гірші за політиків. Бо коли ті можуть бодай по кілька чоловіка групуватися і творити партії, то в нас кожний письменник – партія. Кожен вважає себе за *єдиного справжнього*, а всіх решту – за ніщо. Заздрість, дрібна заздрість, нема великої душі, турботи за інших. Маланюк визнає в Осьмачці прозаїка, але поета ні за що – бо *він* поет. Осьмачка вважає себе одного поетом, а Барці радить писати тільки статті (може, й має рацію, тільки не мусить цим витикати в очі). Барка, почувши, що його назвали “другим після Шевченка”, ненавидить кожного, хто не кричить про велич Барки, Багрянний каже Докії писати тільки Мемуари, бо підсовітська повість – це його монополія – і т[ак] д[алі] і т[ому] п[одібне]. Безумні і некультурні люди. Самоїди! Ніколи не може існувати письменник, коли нема навколо нього літератури. Закопують себе самих перед читачем гірш розкладені, ніж політики.

Після цього “прокурорського виступу” якось незручно переходити й до діла. Бо до чого я все виливаю і пишу в листі до Вас? Ні до чого! Осьмачка вже три дні підряд відбирає в мене своїми дитячими вивертками, а я переливаю це в листі до Вас.

Що робити з Вашим “Щоденником”? Я не можу пустити в цьому числі обидві частини – нема місця. Коли згодні на те, щоб пустити тільки “Під каштанами Гете”, а “Я бачив страх” залишити на наступне число, то я це можу зробити. До того ж мушу таки мати право редагувати – так як редагував частину про Берлін. Коли Ви згодні, то напишіть, будь ласка. Відділ прози займе тепер ще Лиман (“Повість про Харків”). Не дуже це порадує читача. Але, сказати правду, нема що друкувати. Нема! Нема повісті, нема оповідання, нема й справжньої поезії. Можливо, коли здобудемось на кварталник і на гонорари, то згодом письменники розімнуться. А як у Вас стоїть справа з друкуванням II тому “Осту”?

Перша частина вашого щоденника лежить у металі. Чекає дальших, щоб вийти книжкою. Та довго доведеться їй чекати, бо 70 сторінок не можу пустити всі зразу – хоч убий.

Вся моя родина вітає Вас із Танею.

Христос Воскрес!

Ваш Юр[ій] Дивнич

Прошу Вас надіслати Ваш дефектний примірник ЛНЗ – УВАН пришле Вам інший – без дефектів.

1. Іл. – Ф. 195. – Од. зб. 1212. – Арк. 5.

Дорогий Уласе Олексійовичу!

Пробачте, що так пізно відповідаю. Хоч роздерись — нема і не вистачає часу. Крім того, свідомо відкладав, щоб дещо в'яснити з видавничих плянів і можливостей. А воно ніяк не дається та ясність. Все залежить, чи дасть хто нам грошей на видання українських наукових і художніх творів. Ветухів ніби змагається за це, хоч я не знаю, як і з яким успіхом, бо сам не маю ніяких зносин ні з якими фундаціями. Працюю в американській науково-дослідчій установі², яка вимагає несамовитих темпів, і за тою працею світу не бачу. (Хоч, по правді сказати, і бачити його такого, як у нас, не хочеться дуже.)

Все ж стараюсь, скільки можу, одвоювати можливості для квартальника. Не весела це річ, коли кожний дурень кричить у пресі, що це запроданство. Тут і самому досадно, що не можемо ми, українці, на власні кошти поставити солідне видавництво і журнал, що мусиш підписувати прохання до фонду і чекати, як ідіот — дадуть чи не дадуть. Як би ми всі були солідніші, солідарніші і гідніші, то й сами більше зробили б, і люди нам допомогли б. Я розумію різницю між *філантропічною* опікою над вигнанською культурою і між *політичними* субсидіями від *політичних* фондів і організацій. В першому випадку маємо доконечну для кожного культурного суспільства філантропію, опіку над культурою взагалі, загально-людську справу. В другому випадку — маємо справу політичного договорення, а в гіршому випадку і справді куплю-продаж. З часів революції я ще [не] знаю, щоб українські політики коли мали гідне чести договорення. Їх завше надували, а часто і справді дешево купляли. На це я ніколи б не пішов би і не піду, скоріше загинув би десь у шахті чи з голоду. Але були випадки доброї дружньої допомоги нашій культурі, як, напр[иклад], у Чехословаччині³. Я гадаю, що американці були б останні дурні і нечемняги, якби не відчували такої потреби допомоги дружньо вигнанським національним культурам, що опинились на їх території. Думаю, що вони поволі починають це розуміти. Найпізніше різницю між політикою і культурою у таких випадках зрозуміють наші нещасні політики. Он мельниківці в “Українському Слові” безсоромно після мого спростовання їхнього бандитського наклепу питають мене, а як виглядають мої справи з фондом⁴. Не хочать подивитись на зміст і характер Літ[ературно]-Наукового Збірника. Зовсім ясно, що Збірник словом і духом суверенний, в багатьох місцях яскраво-антиросійський і всею своєю культурною силою антиросійський, незалежний. Значить, ніхто мене не насилував і не купував, коли я з першого кроку можу взяти такий незалежний тон. Цей тон може тільки посилитись, але не занепасти. Одначе вони кричать. І Ви розумієте, що я працюю над Збірником через усе це без жадного захоплення. З якогось песього обов'язку. Матеріально я на ньому тільки втрачаю, бо трачу безкоштовно час, енергію і навіть гроші на поштові витрати та роз'їзди. Морально — Ви бачите з газет, що я маю. Все це страшно заважає мені в моїй боротьбі за місце в американському науковому світі, де б я зміг, так принаймні надіюсь, конкурувати з російським впливом. Я почав це все з моєї брошури “Американське малоросійство”⁵ і з цієї суверенної позиції, звичайно, не зйду ніколи. Отже, йду по лінії найбільшого опору. І видавничо-журнальні справи мені, по суті, непотрібні, зайві, бо розпоршують мене, відтягають від того, де з мене найбільше спитається. Я склав видавничий плян (компромісний з “пляном УВАН”). Повключав туди все важніше, що міг. Є там і 2-гий том “Осту”. В мене така думка, щоб “Ост” бодай наполовину пропустити через “ЛНЗ”, а потім доскладати спеціально і випустити книжкою. Коли: 1) Мій плян прийме Ветухів і УВАН, 2) Фонд дасть на виконання

пляну гроші, то тоді я запропонував би Вам цю справу. Чи згодні Ви були б на таке? Гонорар залежатиме своєю висотою від висоти субсидії, але ясно, що він буде, якщо плян пройде по обох інстанціях. В Ч[астині]2 ЛНЗ йде “Повість про Харків” Лимана. Йде довжелезний “Капніст” Оглоблина⁶, і тому мені трудно Ваш щоденник продовжувати, тим більше, що з’явився Осьмачка зі спогадами про “Ланку”⁷ та Архипенко (скульптор) з статтю про мистецтво⁸. До того ж історик Крупницький смертельно хворий, і треба пустити його довгу (правда, дуже цікаву) працю “Україна між Заходом і Сходом”⁹. А розмір Збірника обмежений. Ваш щоденник безумовно цікавий для всіх читачів. Даремно Маланюк на нього насипався. Я не рахуюся з такою критикою, яка сама себе в позитивній формі ще не показала (Маланюк ніколи не хотів братися за журнал, хоч йому дуже випадало б). Але коли я в цьому числі пропущу ті тяжкі продовження Оглоблина і нові речі Крупницького, Осьмачки, Архипенка та повість Лимана, то тим самим звільняю більш місця в третьому числі для Вашого “Оста”, якщо Ви погодитесь його дати. Є підстави надіятись, що з 3-го числа вже піде діло кварталником.

Прошу Вас, Уласе Олексійовичу, чистосердечно обміркувати це діло і дати мені благословення боротися за нього в такому напрямі, як оце Вам виклав. Думаю, що Ви добачите в моїх міркуваннях, принаймні, добру волю (коли не цілковиту слухність). Як пощастить мати справді журнал і справді товстий, то він згодом з’їсть і Ваш щоденник, коли того захочете. А поки що це дуже хиренне немовля, і хто зна, як його поставити на ноги.

Сердечно дякую Вам за Вашу увагу і допомогу, вітаю пані Таню та мрію про живу зустріч із Вами. Коли б уже скоріше приїжджав той Юрій Володимирович¹⁰, бо треба вже нам скликати панамериканський з’їзд МУР-у на зло всім ворогам. І тут треба моря енергії...Ми гавимо багато. Не добре, що здаємось на організаційну опіку Ветухових, хоч для початку і це треба цінити.

Ваш Юрій Дивнич

Гонорар за 1-ше число Ви одержали весь. Коли б щоденник вийшов ще й окремою відбиткою, тоді був би інший розрахунок. Якось оце я, Лиман і Подоляк підрахували, що в Нью-Йорку і біля Нью-Йорку (на день їзди) живе біля 60 % усіх позасоветських українських письменників. В тому числі Маланюк, Осьмачка, Косач, Гуменна, Барка, Лиман і Ви (бо ж усього день їзди), тобто вся верхівка. З приїздом Шереха — і критика тут. Ясно, що з Нью-Йорку мусить піти ініціатива. Ато що зробиш з Маланюком, Осьмачкою і Баркою?

1. ІЛ. — Ф.195. — Од. зб. 1212. — Арк. 6–7.

2. Юрій Лавріненко працював в Інституті для вивчення СРСР — науково-дослідній установі з осідком у Мюнхені, фінансованій Американським комітетом для визволення від большевизму.

3. Мається на увазі політика чеського президента Тома Гарріга Масарика (1850–1937), який прихильно ставився до української еміграції у 1920-х роках. У цій країні успішно розвивалася українська культура, зокрема література, діяли вищі школи: Український вільний університет, Педагогічний інститут, Господарська академія. Тут працювали О. Олесь, Д. Дорошенко, М. Галаган, Л. Білецький, Д. Антонович, Є. Чикаленко та інші відомі українські письменники, науковці, політичні й військові діячі.

4. Ідеться про статті “Загальні Збори ДОБРУС-у в ЗДА” (Українське слово. — 1952. — 24 лют. — Ч. 537; підпис: Присутній) та “Не так тії вороги...” (Українське слово. — 1952. — 9 берез. — Ч. 539; 11 трав. — Ч. 548; підпис: Подорожній), в яких Лавріненка звинувачувано у запроданстві та симпатіях до російських федералістів. Ці наклепи тривали й у 1953 році.

5. Див.: Дивнич Ю. Американське малоросійство (Публіцистичний репортаж). – [Новий Ульм], 1951.

6. У листі йдеться про статтю Оглоблина “Василь Капніст (1756–1823)”. Це окремий розділ підготовленої до друку праці “Люди старої України (XVIII ст.)”, уміщений Лавріненком у “Літературно-науковому збірнику” (с. 177–194).

7. Спогади Тодося Осьмачки “Чистка письменників” мали бути вміщені в наступному “Літературно-науковому збірнику”. Пізніше спогади “Мої товариші. Історично-мемуарна розвідка про людей розстріляного відродження 20-х років” друкувалися в часописі “Прометей” (1954. – 26, 28, 30 лип.), а також у “Науковому збірнику” УВАН (Нью-Йорк, 1999. – Вип. IV – С. 347–389).

8. У другому “Літературно-науковому збірнику” планувалося вмістити статтю Олександра Архипенка “Філософія мистецтва”.

9. Крупницький Борис Петрович (1894–1956) – історик. На еміграції перебував з 1920 року. Науковий співробітник і професор Українського Наукового Інституту в Берліні, з 1942 року професор УВУ. Автор таких праць: “Гетьман Пилип Орлик (1672–1742)”, “Hetman Mazepa und seine Zeit 1687–1709”, “Гетьман Данило Апостол і його доба”, “Українська історична наука під советами”, “Основні проблеми історії України”, “Geschichte der Ukraine” та ін.

10. Юрій Шерех прибув до США влітку 1952 року.

11. Ідеться про Григорія Олександровича Костюка (1902–2002) – літературознавця, публіциста, громадського та культурного діяча.

11. Лист Уласа Самчука до Юрія Лавріненка¹

Торонто, 18.5.52.

Дорогий Юрію Андріяновичу!

Вас, видно, хвилює, що хтось там, десь там, щось там говорить про те, звідки Ви берете субсидію на видання збірника. Усі вони дуже добре знають дійсний стан речі, але не були б вони українцями, коли б не робили з цього конфлікту. І є то цілком закономірно, і не треба на це дуже зважати.

Беріть далі фонди, коли дають, і видавайте солідний кварталник, не оглядаючись на нікого. Ваш плян схвалюю цілком, не претендую на друк мого щоденника... (Між ін[шим] мені казали, що комуністичне “Укр[аїнське] Життя”² аж у двох числах “обговорювало” той щоденник?). Ви маєте безумовно ліпші речі і, взагалі, я ніколи не вважав себе першорядним письменником, а лише звичайним масовиком. Щодо друку “Оста” у “ЛНЗ”, то це ледве чи вигорить, а то з таких ось міркувань: по перше, що це кварталник, 2) надто невідповідний для відбитки розмір, книжка вийшла б дуже некнижною, 3) нема гарантії гоноровання, а без того я не можу і 4) нема гарантії, що все то взагалі регулярно і до кінця виходитиме, а я ніяк не міг би погодитися, щоб сталося таке, як, наприк[лад], зі щоденником. “Ост” я пропонував деяким газетам, щоб друкували в продовженнях до половини, робили відбитку, а після книжку добрати, а в тому я пропонував також “Свободі”, хоча пройшло досить часу, а мені не відповіли. Друкувати “Ост” годиться лише бандерівська газета “Гомін України”³, але без гонорару з тим, що я дістану більшу частину накладу книжки, що мене, розуміється, також мало улаштовує, бо я вбив стільки часу і енергії і потребую засобів на життя. Але в крайньому випадку погоджусь і на це, бо іншого виходу нема. Тоді, крім письменником, я стану ще й книгарем, одним словом, стану довкруги “самовистачальним”.

Працюю над “Волинню”, перший том у друку⁴, і коли я почав його редагувати, виявилось, що мушу все чисто переписати ще раз, і це дало мені багато нової

праці. Гонорару знов таки нема, і дістану лише книжки, що будуть роками продаватися по кілька десятків.

Але так воно є, і що тут поробиш. Ще і ще раз погоджуюсь з Вами, що нам конче потрібна міцніша організація діячів літератури, але маємо, як Ви самі знаєте, ніби на підбір, дуже дивний матеріал. Як з ними всіма договоритися, цього ніхто сказати не потрапить. Юр[ій] Вол[одимирович] пише, що коли буде солідний журнал, тоді біля нього і скупчатся певні сили. Має рацію, але і то не цілком, бо біля “Вісника”⁵ скупчились люди все-таки більш-менш позитивного і твердішого наставлення, ми ж маємо тепер саму богему Осьмачко-Косачівського типу, що в ніякі рямці не вкладається, ніякої логіки не визнає, в життєвих справах виявляє мудрість, гідну любої дитини. Щодо Маланюка, то він ніколи самостійно не думав, а був завжди причепою Д[митра] Д[онцова], і не думаю, що тепер він усамостійнився більше. А Ви знаєте ставлення Д[митра] Д[онцова] до нас.

Одначе слід навіть зібрати і ті рештки, що знайдуться поза тими потентатами нашої нещасної літератури, і пробувати зробити з них організацію, і дуже раджу Вам за те взятися, особливо коли б таки вдалося Юр[ію] Вол[одимировичу] прибути до США.

Щиро бажаю Вам успіху і завжди буду, чим можу, підтримувати Ваші пляни, а тим часом вітаю від себе і Тані дуже і дуже сердечно,

Ваш Улас Самчук

P.S. Дуже прошу переслати мені скрипт “Щоденника”

У[лас]С[амчук].

1. ІЛ. — Ф. 215. — Од. зб. 283. — Арк. 3.

2. “Українське життя” — прорадянська газета, яка виходила щотижня із серпня 1941 року, а потім двічі на тиждень (1954—1960) у Торонто. У газеті друкувалися статті на теми економіки, політики, культури. 1965 року “Українське життя” об’єдналося з газетою “Українське слово” й виходить у Торонто під назвою “Життя і слово”.

Згадувану публікацію не виявлено.

3. “Гомін України” — громадсько-політичний тижневик націоналістичного спрямування, орган ОУН (б); виходить з 1948 року в Торонто.

4. Див.: Самчук У. Волинь: Роман-хроніка: У 3 ч. — 3 вид. — Торонто, 1952. — Ч. 1: Куди тече та річка.

5. “Вістник” — місячник літератури, мистецтва, науки й громадського життя націоналістичного напрямку (Львів, 1933—1939). Він став фактично продовжувачем “Літературно-наукового вістника”, головним редактором був Д. Донцов.

12. Лист Олекси Ізарського до Юрія Лавріненка¹

19 Травня 52 р.

Вельмишановний Пане Дивничу!

Наприкінці минулого тижня, власне, в суботу я одержав послану Академією книжищу — “Літературно-Науковий Збірник”. Дуже і дуже дякую Вам за цей цінний подарунок. Я покладаю на нього великі надії (*мова йдеться не про моє авторство!*) — в такому журналі вже може розміститися й велика проза. Врешті, докладно написати мою думку про “Л[ітературно]-Н[ауковий]З[бірник]” ще не можу, бо дуже мало ще читав його. А *вражіння* дуже симпатичне й солідне. І від оформлення, і від змісту та редакції.

Бажаю успіху Вашому журналові від всього серця!

Крім того, дорогий земляче, хочу запитати Вас про адресу, американську адресу проф[есора] Б. Андрієвського, нашого хірурга. Коли знаєте – будьте ласкаві повідомте мені: дуже потрібно. Добре?

Як воно живеться? У Вас життя, здається, вирує, а в Клівленді мухи дохнуть від “скуки”. Дичавію. І хорію.

Вітайте родину Вашу! Привіт.

Ваш

Ол[екса] Ізарський

1. Іл. – Ф. 215. – Од. зб. 147. – Арк. 9.

13. Лист Романа Маланчука до Юрія Лавріненка¹

Торонто. 25.5.1952

Дорогий Юрку!

Почну з найважливішої справи: наша зустріч. Бачу, що воно в Тебе щось не клеїться. Не маю права натискати, бо знаю, що часу в Тебе нема. Та й вам же треба викинути на це діло мінімум пів сотні доларів. Звичайно, якби в мене були гроші, то це було б просто. Але ж злидні мене обсіли безпросвітні. Заробіток невеличкий, ніяк кінців пов'язати, одяг на мені ще той самий, що пошив у Люстенав (він і робочий і святковий), а тут іще довг 600 дол[арів]. Ходжу в суботи мити долівки по приватних домах, та й воно не допомагає. Думаю восени вертатися до лінотипу, але вже англійського, не знаю тільки, чи до того часу зумію трохи опанувати мову. Вчу, але щось воно важко мені дається. Ну, та це неважно. Отож, у справі нашої зустрічі можливий ще такий варіант: якби Ти схотів приїхати до Торонто сам і прочитати нам якусь доповідь у нашій Літ[ературно]-Мист[ецькому] Клубі, то ми покрили б Тобі кошти подорожі. Міг би тоді і за матеріялами тут пошукати, а вертаючись, ми провели б Тебе до Ніягари. Я вже говорив з Самчуком. Що Ти на це? Коли ж така розв'язка Тобі не підходить, тоді тримаймося давнього пляну Ніягари, якщо Твої фінанси на це дозволять. Червень ось-ось, і не варто було б справи затягати. Пишеш, щоб я подав Тобі докладний плян зустрічі. Власне, це Тобі легше було б зробити, бо від вас їздили вже люди на Ніягарі, і Ти міг би розпитати про всі формальності. Але знаю: не маєш часу. Тому я постараюся зібрати докладніші інформації. Чи потрібна Тобі перепустка – не знаю, але так тут кажуть. А втім, чого це Ти так злякався хождения за перепусткою? Адже ніякого хождения там, власне, нема, бо ж у вас полагоджують цю справу без ніяких труднощів. Один раз пішов та й усе. А перепустку все-таки варто роздобути, бо, може, з Ніягари приїдете сюди, а тоді ж перепустка обов'язкова. Що ж до інших деталей зустрічі, то Ти мусив би поцікавитися (і написати мені), в котрій годині приїжджає ваш поїзд до Ніягари. Ти розпитай у Дубинця, він же їздив і в УВ про те писав². І ще одне: думаю, що краще нам зустрінутися у звичайний день, бо в неділю, кажуть, натовп неймовірний. По-моєму, п'ятниця найкраща. Я дістану відпустку на один день, а Оля в п'ятницю може теж не піти до школи (тоді в неї навчання релігії і хор). Отже, кінчаючи про це, ми чекаємо Твого повідомлення. Інформації про формальності постараюся Тобі надіслати.

Важко мені порадити, що скреслити чи скоротити з матеріялів до 2 тому Літ[ературно]-Наук[ового] Збірника, бо, поминувши питання моєї кваліфікованости, таки неможливо з самих тільки наголовків і прізвищ авторів зорієнтуватися, що з тих матеріялів добре, а що слабше. Із цього переліку в мене тільки складається загальне враження таке, що 2 том буде кращий, як 1, теми дуже цікаві, матеріяли короткі, чим, м[іж] ін[шим], 2 том теж корисно

різнитиметься від І (за винятком “Повісти про Харків”, але ж це, сподіваюся, цікава штука, правда?). Що ж до моєї евент[уальної] участі, то тут треба сказати таке: я взагалі кинув писати. Причина? Насамперед брак часу і задушлива тутешня система життя. Але не тільки це. Прочитав я оце щось із моїх писань і... трохи соромно стало. Не віриться мені, що я зможу ще колись написати якийсь хоч середньої вартости твір. Але про це багато говорити. Конкретно ж, я признаю, що пропозиція співробітництва в Лі[тературно]-Н[ауковому] З[бірнику] для мене дуже приваблива, тільки ж цим разом з неї нічого не може вийти (власне, вже не вийшло, бо 2-тижневий реченець уже пройшов; живу ж як у млині). Крім цього, Ти ставиш вимогу написати на дві сторінки, а мені важко так “конденсуватися”. Може, до наступного числа я щось “втну”, як ти кажеш, а там уже буде видно, чи воно Тобі підходить чи ні.

Прочитав я “відповідь” “Укр[аїнського] Слова”. Ми обоє з Олею були такі обурені, що ще й досі не можемо без хвилювання про це говорити. Уявляю собі, як глибоко мусів це пережити Ти. У зв’язку з цим мені нагадався покійний Назарук. Він у хвилинах щирости (це бувало тільки тоді, коли він випив) так навчав молодих журналістів: “Коли хочеш противника знищити, то напиши про нього, що він згвалтував свою маму, а в наступному числі його гарненько перепросиш, але тамте вже пішло, вже пішло...” Оцією єзуїтською назаруківською мораллю користуються тепер наші еміграційні журналісти, з тією тільки різницею, що їм навіть не стає мужности “перепросити”, а “тішить нас заперечення п[ана] Дивнича” називається в них “ми дали сатисфакцію п[ану] Дивничеві (!)”. Та найбільш капітальне з цієї “сатисфакції” це: “Ми ще не забули всяких камінців у наш город, на які теж (!) не було подано ніяких доказів”. Ну, та годі врешті про них. В очах кожної людини вони себе скомпромітували доценту, бо цим разом вискочили таки задалеко, і ця їхня вискочка викликала обурення навіть серед їхніх деяких прихильників.

Про запрошення театр[альної] групи з “Бояринею” ми говорили в нашій Клюбі ще поки прийшов Твій лист, але тепер у нас починається мертвий літній сезон (тут, кажуть, улітку волами не затягнеш нікого в залю), і тому треба цю справу відкласти до осені. Само собою, що я допоможу.

Про евент[уальний] продаж матеріялів для колюмб[ійського] університету я буду говорити з власниками, але сумніваюся, чи вийде діло.

Думав написати сьогодні довшого листа, тимчасом витратив трохи часу з Марією. І пора вже мені збиратися на сходина Клубу. Тож кінчатиму. Пиши, Юрку, якнайшвидше і не відкладай нашої зустрічі. Уже ж п’ятий рік, як не бачилися!

Вітай від нас усіх Твоїх. Тебе теж щиро вітаємо
Марія, Оля, Роман

1. ІЛ. — Ф. 215. — Од. зб. 209. — Арк. 15.

2. Див.: *Дубинець І*. З Нью-Йорку до Ніягарського водопадку (Репортаж з подорожі) // *Українські вісті*. — 1951. — 29 лип. — Ч. 60. — С. 3—4 та 2 серп. — Ч. 61. — С. 2—3.

3. До свого листа Роман Маланчук долучив надісланий Лавріненком машинописний зміст наступного видання. Саме цей документ дає уявлення про редакторські плани Юрія Лавріненка та про наступний збірник. Вважаємо за необхідне повністю зацитувати названий документ: “Літературно-Науковий Збірник” Ч. 2 (ІЛ. — Ф. 215. — Од. зб. 209. — Арк. 16).

Маланюк, Євген. Нові вірші.....	3
Лиман, Леонід. Повість про Харків.....	4–85
Барка, Орест, Гординський, Черінь, Зуєвський, Полтава, Лятуринська. Поетії.....	86–94.
Качуровський, Ігор. Наказ. (Новеля).....	95–100.
Самчук Улас. Під каштанами Гете (Записки на бігу).....	101–118.
Татусь, М. – Орест, М. Акад. Єфремов у Ярославському політізоляторі (Спогад).....	136
Онацький, Євген. По похилій площі (уривок з мемуару).....	137–145
Крупницький, Борис. Україна між Заходом і Сходом.....	146–185
Оглоблин, Олександр. Василь Капніст (закінчення).....	186–206
Шерех Юрій. Етюди про національне в літературах сучасності (Л. Арагон).236	
Осьмачка, Тодось. Чистка письменників (стаття).....	237–260
Замша, Іван. Виробництво і споживання цукру в Росії і в Україні.....	261–265
Архипенко, Олександр. Філософія мистецтва (вступ до книги).....	266–286
Гніздовський, Яків. Архипенко (критичний етюд з ілюстраціями).....	287–291
Ортега і Гассет. Зміна криз.....	292–294

Нотатки—Рецензії—Хроніка

Дорошенко, Вол[одимир]. Огляд еміграційної видавничої продукції: література—наука—публіцистика (1946–1951).....	295–303
Кошелівець, Іван. Східня душа в дзеркалі Заходу.....	304–306
Сосновий, Т. Економічні нотатки про ССРСР.....	307–308
Дивнич, Ю. До ситуації української культурної боротьби.....	309–311
Лисяк-Рудницький, [Іван]. З американського українознавства (Про книжку John Reshetar “Ukrainiahn Revolution”).....	312–314
Одарченко, П. Перемога українського мовознавства (нова книга Шереха).....	314–315
Кравчук, П. “Влада” Євгена Маланюка.....	316–317
Ізарський, [О]. “Вінок сонетів” Остапа Тарнавського.....	318
Качуровський, І. Нова книга М. Ореста. Нова книжка Веретенченка.....	319–320
Літературно-мистецькі нотатки з Європи.....	321–323
Скегар, Г. Світлій пам’яті Боберського.....	324–325
Про Ю. Глушка-Мову (матеріали).....	326–327
Листування Лесі Українки і Драгоманова.....	328–329
Горняткевич, Дем’ян. На полі мистецтвознавства.....	330–331
Соневицький, І. Музичні нотатки.....	332–333
Гординський, С. Українські мистці Америки.....	334–335
З роботи УВАН.....	336
Лютер, Майкл. Большев[ицька] революція в кривому англійському дзеркалі.....	337–339
Одарченко. Листування Лесі Укр[аїнки] з Драгомановим.....	340–356
Личаківський, Р. “10 хвилин”. (Заголовок умовний). Може бути “5 хв[илин]” 356–357”.	

14. Лист Юрія Лавріненка до Михайла Ореста¹

Нью-Йорк 14.XI.1952

Вельмишановний Михайле Костьовичу!

Дякую за надіслану книжку перекладів Ваших і вкладаю тут 1 доляра на оплату витрат Ваших у цій справі.

Вашого листа Лиманові передав. “Л[ітературно]-Н[ауковий]З[бірник]” ч. 2 безнадійно застряг, бо УВАН покищо не має грошей. Невідомо, коди гроші будуть і коли “Л[ітературно]-Н[ауковий]З[бірник]” ч. 2 піде в друк. Шкода: число в кілька разів ліпше за перше, частина матеріалу старіється.

Воно цілком скомплектоване, і я його вже здав із своїх рук давно. Тому не можу вже нічого туди додавати. Коли появиться надія на дальше число, то напишу Вам. Вся моя родина вітає Вас. Бажаю вам щастя у праці Вашій.

Ваш Юрій Дивнич

1. ІЛ . – Ф. 216. – Од. зб. 454. – Арк. 1.

ЛІТЕРАТУРА ТА АРХІВНІ ДЖЕРЕЛА

1. Лист С. Драгоманова до Ю. Лавріненка від 8 лютого 1952 року // Відділ рукописних фондів і текстології Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка (далі ІЛ). – Ф. 215. – Од. зб. 130. – Арк. 7.
2. Лист С. Драгоманова до Ю. Лавріненка від 18 квітня 1952 року // ІЛ. – Ф. 215. – Од. зб. 130. – Арк. 8.
3. Лист Ю. Лавріненка до М. Ореста від 8 квітня 1952 року // ІЛ. – Ф. 216. – Од. зб. 453. – Арк. 2.
4. Лист Ю. Лавріненка до М. Ореста від 14 грудня 1952 року // ІЛ. – Ф. 216. – Од. зб. 454. – Арк. 2.
5. Лист Ю. Лавріненка до М. Ореста від 3 серпня 1953 року // ІЛ. – Ф. 216. – Од. зб. 455. – Арк. 1.
6. Лист Ю. Лавріненка до М. Ореста від 23 березня 1954 року // ІЛ. – Ф. 216. – Од. зб. 456. – Арк. 3.
7. Лист Ю. Лавріненка до М. Ореста (б. д.) // ІЛ. – Ф. 216. – Од. зб. 460. – Арк. 1.
8. Лист Ю. Шереха до Ю. Лавріненка від 10 червня 1950 року // ІЛ. – Ф. 215. – Од. зб. 338. – Арк. 1.
9. Лист Ю. Шереха до Ю. Лавріненка від 21 грудня 1952 року // ІЛ. – Ф. 215. – Од. зб. – Арк. 5–6.
10. Луцій С. МУР у ретроспективному контексті // Київ. – 2006. – № 6. – С. 176–184.
11. Спадщина: Літературне джерелознавство. Текстологія / Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України. – Т. 2. – К., 2006.

Михайло Горнунг

З ЕПІСТОЛЯРНОЇ СПАДЩИНИ ОЛЕКСАНДРА БІЛЕЦЬКОГО*

Публікується листування відомих діячів філологічної науки О.І.Білецького та Б.В.Горнунга, яке засвідчує плідність наукових контактів між ученими в 40-і роки ХХ ст.

Ключові слова: академія, рукопис, література, стаття.

Mykhaylo Hornung. From the epistolary heritage of Olexandr Biletsky

This publication contains the correspondence of two well-known literary scholars, O.I.Biletsky and B.V.Hornung, which is indicative of seminal contacts between both scientists in the 1940s.

Key words: academy, manuscript, literature, article.

В остававшейся до сих пор дома не разобранной части большого архива моего отца — Бориса Владимировича Горнунга (1899 — 1976), лингвиста и филолога — я нашел пять посланий моим родителям от видного украинского литературоведа академика Александра Ивановича Белецкого (1884 — 1961). Одно письмо, довоенное, можно отнести к началу 1938 г., когда отец недолго работал в античной редакции Гослитиздата. Остальные относятся к 1945 — 1947 гг., тогда отец был учёным секретарем Института мировой литературы (ИМЛИ) в Москве. Поэтому все три письма отцу касаются

* В Інституті літератури ім. Т.Г. Шевченка НАН України у відділі рукописних фондів та текстології (фонд О.І Білецького, № 162) зберігаються два листи — відповіді Н.В.Горнунг О.І Білецькому (1946 р.) та лист до нього Б.В.Горнунга (1959); подаємо їх за № 3, 5, 8.